

PEDAGOGIKA FANINING UMUMIY VA METADOLOGIK ASOSLARI

Abduraimova Dilfuza Xaydarovna

Navoiy davlat pedagogika instituti psixologi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada pedagogikaning qanday fan sifatida shakllanib borganligi hamda uni o'qitish uchun qanday metodlar yaratilganligi uning maqsad va vazifalari shuning bilan birgalikda umumiy pedagogik guruhlar, hozirgi kunda pedagogika fani ta'lim va tarbiyada hayot jarayoning hamma sohalarida faol qo'llanayotganligi haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Pedagogika, metodologiya, shaxs, metod, uslubiyat (metodika), pedagogik guruhlar.*

Insoniyat tarixiga naor tashlar ekanmiz, har bir bolaning onadan dunyoga kelishi, faqat tug' ilishidan iborat tabiiy-biologik hodisa emas, balki u ma' lum layoqat qobiliyat kurtaklari bilan tug' iladi. Lekin u inson, shaxs sifatida oilada ota-onalar; jamiyatda esa tarbiyachi-ustozlar va turli jamoalarning ta' lim-tarbiya jarayonidagi faoliyati orqali shakllanadi. Jamiyat rivojlangan sari etuk, barkamol shaxslarni tarbiyalab etishtirish ehtiyoji ham ortib borgan hamda o'zgarib, yangilanib, jamiyatga xizmat qilgan. Insoniyat jamiyatning turli bosqichlarida ta' lim-tarbiya muassasalari yaratish, yosh avlodlarni o 'qitish va tarbiyalash sohasidagi to'plangan tajribalarni nazariy jihatdan anglash, umumlashtirish va hayotga tatbiq qilish jarayonida jamiyatning talab va ehtiyojlari asosida pedagogika fani va pedagogik ta'lim vujudga keldi.

Shu sababli ta' lim va tarbiya jarayonini ijtimoiy hayotning ajralmas qismi, deb qarash lozim, chunki ta' lim-tarbiyaviy ishlarni olib bormasdan turib jamiyatni va shaxsning rivojlanishini tasavvur qilish qiyin. Pedagogika dastlab yoshlarga ta' lim va tarbiya berish haqidagi ta' limot sifatida vujudga kelgan bo'lsa, sekin-asta bu sohadagi izlanishlar doirasi kengaya bordi. Hozirgi kunda pedagogika barkamol

shaxsni shakllantirish qonuniyatlari to'g ' risidagi fan sifatida ta' lim tarbiyaning maqsadi va vazifalari, ta' lim davlat standartlari, ta' lim va tarbiyaning usullari, uni tashkil etish shakllari va qonuniyatlari haqida bilim, ma' lumot beradigan fanga aylandi. Yaqin vaqtgacha falsafaning bir tarmog'i hisoblangan pedagogikaning ilmiy-nazariy, uslubiy va amaliy asoslari yaratilib, pedagogika fanlar majmui paydo bo' ldi. Bizningcha, pedagogika turkumiga kiruvchi fanlar majmuini 4 yirik guruhga ajratib o 'rganish maqsadga muvofiqdir. Barcha pedagogikaga oid fanlarga asos bo'lgan pedagogika tarixi va nazariyasi guruhiga pedagogika tarixi, didaktika va umumiy pedagogika kiradi.

Umumiy pedagogika guruhiga - uzluksiz ta' lim jarayonining har bir bosqichidagi pedagogik jarayonning o 'ziga xosligini asoslab beruvchi - oila pedagogikasi, maktabgacha tarbiya pedagogikasi, maktab pedagogikasi, kasb-hunar ta'limi

pedagogikasi, oliy ta'lim pedagogikasi va kattalar pedagogikasi, ishlab chiqarish pedagogikasi, harbiy pedagogika, menejment pedagogikasi, iqtisodiy pedagogikasi, tibbiyot pedagogikasi va boshqa tarmoqlarga bo'lingan. Undan tashqari, sezgi organlarining biron bir turi ishlamaydigan inishilarga bilim berishning o'ziga xos tomonlarini o'rganuvchi maxsus pedagogika guruhiga - surdopedagogika, (illopedagogika va olifrenopedagogikalar kiradi. Butun pedagogik jarayonni amalga oshirish yo'l-yo'ruqlarini ko'rsatib beruvchi uslubiyat

(metodika)ni ham, o'z navbatida - maktabgacha ta'lim uslubiyati, umumta'lim uslubiyati, hunar ta'limi uslubiyati, oliy ta'lim uslubiyati va malaka oshirish uslubiyati va boshqa tarmoqlardan iborat. Bu pedagogik fanlar o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, bir-birini taqozo etadi, biri-birini to'ldiradilar. Pedagogika fanining ob'ekti faqat ta'lim-tarbiya jarayonini nazariy va metodologik hamda amaliy asosini ta'minlovchi fan emas, balki barkamol inson shakllanishi, rivojlanishini ta'minlovchi keng sohalarni o'z ichiga oladi. Shuning uchun "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" dagi milliy ta'lim modelida shaxs kadrlar tayyorlash tizimining bosh ob'ekti va sub'ekti sifatida qaraladi. Ma'lumki, pedagogika fani ta'lim va tarbiyaning inson rivoji, shaxs kamoli va mutaxassis shakllanishida ta'lim tizimini o'z ichiga olmaydigan etnik, antropologik, genetik, tarixiylik, mustaqillik, tabiiy-ekologik, instinktiv, ruhiy-hissiy bilish, rivojlanish, komillik omillariga ham suyanadi. Bundan tashqari pedagogika fani oldiga yangicha fikrlash, yangicha tafakkur, milliy mafkuraning keng qamrovli sifatlarini shakllantirish vazifalari qo'yildi.

Hozirgi kunda pedagogika fani ta'lim va tarbiyada hayot jarayonining hamma sohalarni, jabhalarini qamrab olmasa ham, u o'zining barkamol inson ta'lim-tarbiyasida juda katta imkoniyatlarga ega bo'lgan asosiy ijtimoiy fan mavqeini egallay olmagan bo'lardi. Shuning uchun ham "Ta'lim to'g'risida"gi qonunda va

"Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"(1997 yil)da ta'lim ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ustuvor yo'nalishi va dolzarb vazifasi qilib belgilandi.

Pedagogika fanida bu ustuvor yo'nalish va ulug'vor vazifa "milliy ta'lim modeli" dan kelib chiqib, xar bir mavzu, tushunchalarning ta'limiy, tarbiyaviy rivojlantiruvchi funksiyalarini olishning metodologik, ta'lim-tarbiya nazariyasi va amaliyoti, ta'lim tizimini boshqarishga doir bo'limlarida asoslab beriladi. Shunday qilib, pedagogika mustaqil fan sifatida shakllanib, takomillashib borib, ta'lim-tarbiyaning maqsad va vazifalari, davlat ta'lim standartlari, ta'lim-tarbiya nazariyasining mazmuni, usullari hamda tashkil etish shakllari haqida bilim, o'quv, amaliy ko'nikma va malakalar, ma'lumot beradigan fanga aylandi. Demak, boshqa fanlar kabi pedagogika ham fan sifatida paydo bo'lar ekan, u avvalo jamiyatning talab va ehtiyojlari asosida paydo bo'ldi va jamiyat ijtimoiy taraqqiyoti bilan uzviy rivojlanib bormoqda.

Shu sababli ta'lim-tarbiya jarayonini ijtimoiy hayotning ajralmas qismi, deb qarash lozim, chunki ta'lim-tarbiyaviy ishlarni olib bormasdan turib jamiyatni rivojlanishini, barkamol insonni tarbiyalashni tasavvur qilish qiyin, albatta.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi».- T.: 1997.
2. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. - T.: 1997.
3. I. Karimov. «Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotiningpoydevori». — T.: 1997.
4. O'zbek pedagogikasi antologiyasi. I jild, (tuzuvchi-mualliflar:K. Hoshimov va S. Ochil). — T.: «O'qituvchi», 1995.
5. N. G'aybullayev va boshq. Pedagogika. — T.: O'MU, 2005.3—42-betlar.
6. Z. K. Ismailova, A. A. Shayusupova. Pedagogikadan ma'ruzalarmatni. — T.: TIMI, 2005. 3—25-betlar.
7. A. Q. Munavvarov. Pedagogika. — T.: «O'qituvchi», 1996.
8. B. Ziyomuhamedov, Sh. Abdullayeva. Pedagogika. — T.:O'ME davlat ilmiy nashriyoti, 2000. 3—22-betlar.
9. Z. K. Ismailova. Pedagogikadan amaliy mashg'ulotlar. — T.:«Fan», 2001. 3—25-betlar